

Miquel Desclot: «Petrarca és el primer home de lletres lliure, que vol ser lliure i que lluita per ser-ho»

Escriptor, poeta i traductor d'una àmplíssima trajectòria, Miquel Desclot (1952) és l'heroi que ens ha brindat la primera traducció íntegra del *Cançoner* de Petrarca al català, publicada en edició bilingüe per Proa, el novembre passat. Només explicar els obstacles que ha superat aquesta empresa gegantina i l'abnegació i els esforços que ha requerit mereixerien un article sencer. Amb ajuts institucionals minsos per tirar endavant la traducció dels 7.785 versos del *Cançoner*, l'obra resultant és una edició bilingüe, amb un pròleg del mateix Desclot i una cronologia per resseguir la biografia del poeta italià. Les notes mínimes volen ajudar el lector a endinsar-se en la història d'amor i borrasques de Petrarca amb Laura.

—Quin és el motor de les seves primeres traduccions de Petrarca?

—Va ser el 94. Arran d'una conferència que havia de fer sobre el madrigal italià necessitava uns sonets de Petrarca. Vaig anar-los a buscar a l'Osvald Cardona, però aquells no els havia traduït. Mai m'havia plantejat traduir Petrarca. Després, mirant què havia fet l'Osvald Cardona, vaig començar a fer-ne dels que ell no havia fet. Quan vaig tenir un cert gruix vaig començar a ensenyar-ho. I l'Àngel Crespo, que ho havia fet en castellà, sense dubtar-ho, em va dir: vostè el que ha de fer és fer-ho tot. Després vaig fer totes les sextines, tots els sonets... Vaig passar tretze anys i mig, fins al 2014, que no ho vaig tocar, per manca de finançament. Ja només em quedaven trenta cançons.

—A què atribueix que ningú mai abans hagués traduït el *Cançoner*? No és una mica anòmal?

—Sí, és bastant anòmal, perquè tenim de tot. No ho sabria dir, per què. No sé ni tan sols si l'Osvald Cardona ho va fer *motu proprio* o li van encarregar que fes això. Però l'Osvald Cardona tampoc era en Sagarra ni era en Riba. Era un bon home que es dedicava a les assegurances, sabia escriure i ho feia correctament, però li ve gros. A vegades renuncia a la rima perquè no s'hi veu amb cor. Petrarca és molt exigent.

—Vostè sí que conserva rima i mètrica. Per quin motiu?

—Inicialment ho vaig fer per instint. Al principi vaig fer dos o tres sonets i és clar, un

sonet ha de tenir la seva música. Després penses que ho has de continuar així. A mesura que m'endinsava en el poeta, hi havia un aspecte interessant a tenir en compte. Per a Petrarca, la perfecció formal, aquesta pruija constant que li dura tota la vida, fins al llit de mort, que és anar polint i repensant i retocant, aquesta mena de perfecció, és un reflex de la perfecció moral. Per a ell, és una cosa molt més important que purament l'orfebreria de l'ofici. És la perfecció de la seva pròpia persona, poètica, lírica i moral. Mantenir la mateixa mètrica i les rimes al mateix lloc original ho he aconseguit amb tot el llibre, menys en un sonet en què vaig haver d'introduir una rima nova perquè no ho podia solucionar de cap manera.

—Quin era el principal desafiament de traduir Petrarca?

—Era dir el mateix però dir-ho poèticament en català, no fer una traducció de can passa via. I per això hi ha decisions de llengua importants. Petrarca fa servir un lèxic bastant limitat, per decisió pròpia. Així com Dante té una llengua molt més rica, molt més popular, Petrarca és més aristocratitzant a l'hora de triar el llenguatge. Però també cal tenir en compte que ell feia anys que no vivia a la Toscana. Està escrit en toscà, però amb set o vuit anys en va marxar i no hi va tornar mai més. El seu coneixement de la llengua, a part dels pares, és un coneixement molt literari, molt poc popular. El Dante fa servir un italià toscà popular, riquíssim. Petrarca, no, per aquest origen i per aquesta voluntat de triar. Ell sabia molt de llatí i tendia a pensar que el llatí era

la llengua d'Itàlia, i per això ho escrivia tot en llatí, menys la poesia, la poesia lírica. I, per tant, molt sovint el seu toscà s'acosta també al llatí, el purifica acostant-lo al llatí. Això imposa també una tria en català.

—La tria és utilitzar, en lloc del llatí, la llengua clàssica catalana?

—Sovint, sense passar-me. Vaig mirar de no exagerar la nota, pensant, així una mica il·lusòriament, que els nostres lectors coneixen els clàssics, que el que s'acostarà a llegir Petrarca no serà l'estudiant de primer de batxillerat sinó que serà algú que va a buscar alguna cosa més. Com a

criteri de partida em semblava correcte. Petrarca té una experiència molt grossa, i si ell fa aquests processos, tu no pots pretendre que impliquin el català que ara es parla, que defensen certs lingüistes.

—Com diria que és el català que gasta en aquesta traducció?

—Jo sempre he dit que el meu català literari és el català que he après de la meua mare. La meua mare, barcelonina, del Clot, parlava un català excel·lent, perfecte. I el meu pare era fill d'immigrants —l'àvia era d'un poblet de mala mort de València i l'avi era d'un altre poblet de mala mort dels Pirineus aragonesos—; per tant, a casa seva el meu pare sentia a parlar bàsicament valencià, perquè l'avi era molt poc parlador. I l'àvia xerrava pels descosits. El meu pare va aprendre valencià i el català del carrer, que aleshores era molt correcte. A partir del català de ma mare jo m'he anat construint una llengua literària que és prou rica. Però en aquest cas l'he enriquida amb aportacions de les lectures dels clàssics, sense passar-me.

—La seva traducció pot arribar a inaugurar una certa escola petrarquista a Catalunya?

—El petrarquisme és cert que va fer salat a Catalunya perquè va passar per sobre en castellà, però si busques bé resulta que el Pere Serafí feia petrarquisme en català. O el noucentisme està ple de petrarquismes, no només el

Sol, i de dol d'en Foix, sinó també les *Estances* de Ribà. En Carner també hi rastrejaries en Petrarca. Alguns grans noms sí que han llegit Petrarca, però el llegien en italià, i ja hi ha rastres de petrarquisme. Ara bé, que arribi ara un Petrarca al segle XXI i pugui això obrir una via? No soc tan optimista.

—Petrarca és el primer escriptor a la moderna. Per què?

—Perquè és el primer intel·lectual, home de lletres lliure, que vol ser lliure i que lluita per ser-ho, per dir el que vol i el que li sembla. Tot i que era d'església i va prendre ordes, mai va acceptar ordres de ningú. Va fer sempre i va criticar sempre el que li va donar la gana. Des d'aquest punt de vista, ja no és un home medieval intel·lectualment. Dante és un home medieval. Petrarca ja no, inaugura una manera de fer diferent.

—I el *Cançoner* què inaugura?

—Inaugura una nova manera de concebre la poesia lírica. Ell es pensava que això era una cosa menor dintre de la seva obra. Es pensava que l'important era la poesia en llatí. Però es devia adonar que allò no anava enlloc, perquè es va estar fins al llit de mort repolint i retocant el *Cançoner*.

—Sent un punt de fascinació pel personatge?

—Sí. Primer, perquè té una potència intel·lectual que se l'emporta. A més, perquè abans d'ell, no sabem de ningú tantes coses com en sabem d'ell. Va escriure moltes cartes i es va preocupar de guardar-les. Com que les escrivia literàriament, les cartes se les queda. I arriba un punt, quan descobreix les cartes de Ciceró, que pensa que hauria de muntar un llibre amb les cartes. I que el total sigui una mena de summa del seu pensament i manera de ser. I efectivament, el seu epistolari és monstruós. I explica coses interessantíssimes de com vivia.

—El *Cançoner* és amor i és turment. Què pesa més?

—Petrarca també és modern per un altre aspecte, que és el seu esqueixament, la seva divisió. És un home que vol i dol. Per norma, és un home medieval, però per voluntat i estudis, és un home clàssic i, per tant, un home modern. Aquesta duplicitat, aquesta mena de dicotomia constant, es tradueix en quasi tot el que fa. Aquesta dualitat es manifesta en el *Cançoner*. D'una banda, l'home que estima sensualment i alhora l'home que després

se'n retreu, se'n penedeix i troba que ha estat una pèrdua de temps, i que hauria hagut de dedicar-lo a millorar-se a si mateix i a estar en pau amb la divinitat. Aquesta dualitat és constant, però la primera part del llibre bàsicament és un llibre d'amor apassionat, amb els seus dubtes i els seus problemes. A la segona part comença aquesta marxa enrere: no ha estat una ximberia, això? Es pot resseguir tot el procés, com es va accentuant cap a l'altra banda. I al final, quan ja ho ha acceptat, és quan s'adreça a la Mare de Déu i li diu: escolta, soc un desastre, no me'n surto, ajuda'm.

—El fet de posar poques notes és també una elecció de cara al lector?

—Jo volia que fos un llibre per al lector de poesia, que tingués les ajudes necessàries per entendre'l, però no un llibre acadèmic. L'he fet pensant en allò que Espriu en deia «la bona gent», la gent que s'hi voldrà acostar en català i que potser no és especialista. Alguns dels lectors que han llegit el llibre sencer són gent de ciències que no tenen formació filològica. Se l'han llegit metòdicament mirant les notes i els ha funcionat. He evitat tota la parafernàlia acadèmica que hi solen posar els erudits. És que si no, les notes haurien tingut 300 pàgines. Hauria espantat el lector, i jo el que volia era engrescar-lo.

Anna Ballbona

